

Reprezentarea mediatică a migranților români în presa din Italia. Cadraje și practici discursive

Cătălina Meiroșu

1. Prezentarea proiectului de cercetare

Migrația economică intra-UE este o temă de dezbatere în spațiile publice din țările de origine și din țările de destinație. Fenomenul a luat amploare în special începând cu anii 1990, după prăbușirea regimurilor comuniste și aderarea unora dintre țările foste comuniste la UE. Așa cum arată statisticile, Italia este una din țările de destinație predilecte pentru migrația economică recentă, după Germania, Marea Britanie și Franța (World Bank, 2017). Totodată, România se află în topul țărilor UE de origine a migranților (Eurostat, 2018), cea mai mare comunitate fiind răspândită în Italia, unde sunt înregistrați 1.190.091 români (INS Italia, 2018).

Una dintre premisele cercetării se referă la faptul că dinamica migrației economice în țările UE este influențată și de unele macro-contexte politice (electorale) cu implicații la scală europeană precum alegerile europarlamentare din 2014 care marchează succesul unor partide populiste în Grecia (coalitție de radicali de stânga și de dreapta), în Austria (guvernare populistă), în Ungaria (guvernare populistă conservatoare), în Marea Britanie (orientare naționalistă anti-UE), în Germania (euroscepticii AfD) sau, mai recent, alegerile din Italia (martie 2018), încheiate cu victoria partidului populist Liga Nordului, condus de Matteo Salvini.

Considerând această premisă, proiectul analizează dinamica reprezentărilor media despre migranți în presa italiană (cu accent asupra migranților români și a celor provenind din fostele țări comuniste) în contexte politice specifice.

Proiectul răspunde la următoarele **întrebări de cercetare**:

- a. Ce tipuri de reprezentări ale migranților (în particular ale migranților români) sunt construite în presa italiană, luând în considerare contexte politice (electorale) la nivel european și/sau contexte specifice sferei politice italiene?
- b. Pornind de la dimensiunea transnațională a discursurilor/dezbaterilor publice privind migrația economică, cum utilizează presa românească discursul media despre migrație din țările de destinație, respectiv, în cazul de față, din Italia (centrul de interes fiind articolele despre migrații români apărute în presa italiană)?

Situăm cercetarea într-un cadru analitic interdisciplinar care reunește – complementar – teorii și concepte din trei câmpuri de cercetare: transnaționalism și migrație (Portes *et al.*, 1999; Ragazzi, 2009; Boccagni, 2012), media și migrație (Balabanova, Balch, 2010; Beciu *et al.*, 2017), cât și analiza spațiului public mediatic (Statham, 2008; Dahlgren, 2009), cu focus pe rolul media/al jurnalistului în medierea deliberativă a problemelor publice – cazul migrației. Pentru înțelegerea aprofundată a migrației economice intra-UE ne vom raporta și la o serie de cercetări (ca tendință, sociologice) privind migrația românilor în țările UE, inclusiv în Italia (Vlase, 2013; Sandu, 2010; Ban, 2012).

Literatura curentă abordează migrația predominant din perspectiva țării de destinație, concentrându-se pe aspecte precum politicile care restricționează/„controlează” migrația, construcția migrației ca temă de agendă (mediatică, politică, la nivelul unor organizații), analiza dezbaterilor publice despre migrație sau practicile prin care migranții își apropie experiența migrației în țara de destinație. Referitor la construcția publică a migrației în țările de destinație, studiile se centrează pe contexte punctuale sau abordează o perioadă mai lungă, însă fără a discuta dinamica discursurilor în contexte specifice (ne referim mai ales la cercetările cantitative). Așa cum vom detalia mai jos, **contribuția** lucrării de față este de a încerca să analizeze discursul public dintr-o țară de destinație, ținând seama de intersecția mai multor tipuri de contexte (la scală europeană, contexte specifice țării de destinație și contexte ce țin de țara de origine – în cazul nostru, România). De asemenea, analizăm dinamica reprezentărilor media despre migranți într-o țară de destinație, luând în considerare circulația/reconfigurarea acestor reprezentări într-un câmp de raporturi și practici transnaționale (Levitt, Schiller, 2004; Beciu *et al.*, 2018), respectiv la nivelul media din țara de origine. Prin această abordare, cercetarea adoptă ca premisă teoretică înțelegerea transnaționalismului (în relație cu migrația) din perspectiva formării unor rețele de relații sociale „la distanță” în circumstanțe variate, la scale diferite, implicând acțiuni strategice (individuale, colective, instituționale) ale unor actori care dezvoltă atașamente și inserții identitare multiple (Ragazzi, 2009; Beciu, 2013; Lacroix, 2016).

Analitic, lucrarea discută conceptul de spațiu public, pornind de la autori fondatori precum Habermas (2005) incluzând, desigur, și referințe din literatura curentă (Papacharissi, 2010; McGuigan, 2010). La nivelul discuției despre spațiul public, privilegăm rolul media în construcția unor publicuri prin medierea unor perspective de interpretare (cadraje) și a unor practici de dezbateri (Ciocea, Cârlan, 2012; Coleman, 2012). Ne va interesa acest din urmă aspect pentru a examina rolul jurnalistului (în presa italiană și cea românească) în construcția unor reprezentări despre migranți.

2. Obiectivele proiectului de cercetare

Principalul obiectiv al proiectului constă în analiza reprezentărilor mediatice din presa italiană referitoare la actorii migrației economice, pornind de la contexte specifice.

Primul obiectiv urmărește analiza reprezentărilor media referitoare la migranți (în particular migranții români) în presa italiană, luând în considerare contexte politice (electorale) la nivel european și/sau contexte specifice sferei politice italiene. Avem în vedere următoarele contexte: alegerile europarlamentare din 2014 și alegerile din Italia din 2018.

Al doilea obiectiv vizează analiza practicilor la nivelul presei din România privind utilizarea articolelor (articole de opinie, știri) apărute în presa din Italia ca sursă jurnalistică. Vom evidenția ce tip de articole din presa italiană sunt preluate și recontextualizate de jurnaliștii români și, pe această bază, cum construiesc aceștia o perspectivă de interpretare a migrației și/sau a altor teme de agendă. În formularea acestui obiectiv, am pornit de la analiza exploratorie a unui corpus de

articole de presă generalistă din Italia și din România pentru a observa unele tendințe ale discursului media în contextul alegerilor europarlamentare (2014) și al celor din Italia (2018).

3. Metodologia cercetării

Cadrul metodologic combină analiza cadrajelor cu elemente din analiza critică de discurs (CDA). Vom aplica analiza cadrajelor (Entman, 1993) pentru a identifica la nivel *macro* modurile în care presa din Italia și din România orientează publicul spre anumite criterii de interpretare a migrației (care au „rezonanță culturală”), considerând mai ales actorii migrației în relație cu definirea unor cauze, probleme, responsabilități s.a. La nivel *micro* vom analiza *corpus*-uri de articole corespunzătoare cadrajelor identificate pe baza unui instrument de cercetare care include categorii din CDA, în special categoria «reprezentarea» (conform grilei propuse de Frairclough, 1993, completată cu categorii din grila Wodak, 2010). CDA ne va permite, complementar cu analiza de cadraj, să urmărim aprofundat modurile în care jurnaliștii se poziționează față de actorii migrației prin strategii de desemnare (*nomination*), de evaluare și de problematizare (utilizarea strategică a unor teme și argumente).

Corpus-ul va fi format din presă generalistă din Italia: *La Repubblica* (orientare politică de centru-stânga) și *Il Giornale* (orientare politică de dreapta). Perioadele de analiză corespund unui macro-context european, alegerile europarlamentare din 2014 în Italia și unui context politic local, alegerile parlamentare din 2018 în aceeași țară. În *corpus* vom include un ziar generalist din România (*Adevărul*) și o platformă de știri și comentarii (*Hotnews.ro*). Pentru fiecare perioadă, vom alege o lună în vederea monitorizării presei: mai 2014 și februarie 2018. Pe baza unei analize exploratorii, am constatat că în presa italiană din perioadele reținute, tema migrației a fost intens discutată, inclusiv de liderii extremiști/populiști (Matteo Salvini, Liga Nordului: „întâi italienii, nimeni nu mă poate determina să îmi schimb poziția”, *Il Giornale*, 2018); urmărind pentru aceeași perioadă și cele două surse media din România anterior menționate, am constatat că jurnaliștii au preluat articole pe tema migrației apărute în media din Italia, fapt ce justifică analiza modurilor în care jurnaliștii români au recadrat aceste articole.

Bibliografie selectivă:

Balabanova, E.; Balch, A. (2010). Sending and Receiving: The Ethical Framing of Intra-EU Migration in the European Press. *European Journal of Communication* 25 (4), 382–397.

Ban, C. (2012). Economic Transnationalism and Its Ambiguities: The Case of Romanian Migration to Italy. *International Migration* 50:6, 129–49.

- Beciu, C., (2013). „Aici” Și „Acolo”. Strategii Identitare În Dezbaterile Despre Migrația Forței De Muncă (“Here” And “There”). *Identitarian Strategies In Public Debates On Labor Migration*. *Romanian Journal of Sociology* 5, 369-386.
- Beciu, C., Mădroane, I. D., Ciocea, M., Cârlan, A. I. (2017). Media engagement in the transnational social field: Discourses and repositionings on migration in the Romanian public sphere. *Critical Discourse Studies* 14(3), 256–275.
- Beciu, C., Mădroane, I. D., Ciocea, M., Cârlan, A. I. (2018). *Debating Migration as a Public Problem*. Bern: Peter Lang US.
- Boccagni, P. (2012). Rethinking transnational studies: Transnational ties and the transnationalism of everyday life. *European Journal of Social Theory* 15(1), 117–132.
- Ciocea, M., & Cârlan, A. I. (2012). Debating migration as a public problem: Diasporic stances in media discourse. *Romanian Journal of Communication and Public Relations* 14(4), 181–203.
- Coleman, S. (2012). Debate on Television: The Spectacle of Deliberation. *Television & New Media* XX(X), 1-11.
- Dahlgren, P. (2009). *Media and political engagement. Citizens, communication and democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fairclough, N. (2003). *Analyzing Discourse: textual analysis for social research*. London, New York: Routledge.
- Lacroix, T. (2013). Collective Remittances and Integration: North African and North Indian Comparative Perspectives. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 39:6, 1019-1035.
- Levitt, P., Schiller, N. G. (2004). Conceptualizing Simultaneity: A Transnational Social Field Perspective on Society. *International Migration Review* 38(3), 1002–1039.
- Papacharissi, Z. A. (2010). *A Private Sphere. Democracy in a Digital Age*. Cambridge: UK, Polity Press.
- Portes, A., Guarnizo, L. E., Landolt, P. (1999). The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and racial studies* 22(2), 217–237.
- Ragazzi, F. (2009). Governing Diasporas. *International Political Sociology* (3), 378–397.
- Sandu, D. (2010). *Lumile sociale ale migrației românești în străinătate*. Iași: Polirom.
- Statham, P. (2008). Making Europe news: How journalists view their role and media performance. *Journalism* 9(4), 398–422.
- Vlase, I. (2013). ”My husband is a patriot!” Gender and the Romanian return migration from Italy. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 39(5), 741-758.
- Wodak, Ruth (2010). «Us» and «Them»: Inclusion and Exclusion – Discrimination via Discourse”, în Delanty, G., Wodak, R., Jones P. R. (coord.), *Identity, Belonging and Migration: 54–77*. Liverpool University Press.